

"İkinci yol: Hiçbir cihet-i imkânı olmayan ve imtinâ derecesinde müşkilâtlı ve hiçbir cihette mâkul olmayan şirk ve küfür yoludur..." Devamıyla izah eder misiniz?

"İkinci yol: Hiçbir cihet-i imkânı olmayan ve imtinâ derecesinde müşkilâtlı ve hiçbir cihette mâkul olmayan şirk ve küfür yoludur. Çünkü, Yirminci Mektup ve Yirmi İkinci Söz gibi çok risalelerde gayet kat'î ispat edildiği üzere, o vakit kâinatın herbir mevcudunda ve hattâ herbir zerresinde bir ulûhiyet-i mutlaka ve bir ilm-i muhit ve hadsiz bir kudret bulunmak lâzım geliyor. Tâ ki, mevcudatta bilmüşahede görünen nihayet derecede nizam ve intizam ve gayet hassas mizan ve imtiyaz ile mükemmel ve müzeyyen olan nukuş-u san'at vücut bulabilsin." (1)

Bu paragrafın kısa bir meali şu şekildedir:

Bir tek ilahı kabul etmezsen, atomlar adedince ilahları kabul etmek zorunda kalırsın. Çünkü bir tek atom ile bütün güneş sistemi, yaratılış bakımından eşit bir seviyede yaratılmış. Atomu inceleyen fakültelerden atomun nasıl bir sanat olduğunu sorgularsan, atomun yaratılış bakımından güneş sisteminden geri kalmadığını görebilirsin. Yani güneş sistemini yaratmak için nasıl sonsuz bir ilim, irade ve kudret gerekli ise, bir atomu yaratmak içinde aynı şekilde sonsuz bir ilim, irade ve kudret gereklidir.

Ya her bir atomu yaratmak için ayrı bir ilah var diyeceksin ya da tek bir **Allah** bütün atomları yaratıyor diyeceksin. Atomlar adedince ilahları kabul etmek ne akıl açısından ne de mantık açısından mümkün değildir. Öyle ise mecburen bir tek ilaha inanmak zorundasın.

Bu ince hakikati birde temsille izah etmeye çalışalım: İstanbul da güneşe bakan irili ufaklı yüz bin tane ayna olduğunu düşünelim. Bu aynaların içine baktığımızda her birinde güneşin parlak birer yansımalarını görüyoruz. Yani her bir ayna içinde küçük prototip (Güneşin küçük bir misali demek) bir güneşin yansıdığını görüyoruz.

İki arkadaştan birisi diyor ki, "Bu aynaların içindeki yansımalar ya da görüntüler kendinden ve her ayna içinde bir güneş bulunuyor." diye iddia ediyor. Yani her bir ayna içinde hakiki ve gerçek bir güneşin olduğunu varsayıyor.

Aklı başında olan diğer arkadaşı ise gözünü güneşe çevirdiği için, aynalardaki yansımanın kesintisiz bir şekilde güneşten geldiğini görüyor ve aynaların sadece bir mazhar ve makes olduğunu görüyor. Hatta denemek için bir iki aynayı kırınca aynadaki o yansıma kayboluyor. "Ayna içinde gerçek bir güneş olmuş olsa idi, o parlak görüntünün kaybolmaması gerekirdi. Demek ayna sadece bir yansıma yeri, gerçek bir güneşi içinde barındırmıyor." diyerek diğer ahmak arkadaşını ikaz etti.

Yani gökteki tek bir güneşi inkar edip kabul etmediğin takdirde, aynalar adedince gerçek ve hakiki güneşleri kabul etmek durumunda kalırsın. Yani her bir aynaya güneş deme ahmaklığına düşersin. Oysa "**Tek bir güneş bütün aynalarda yansıyor.**" fikri gayet mantıklı ve gerçekçi bir fikirdir.

İşte kainat ve içindeki her bir eşya birer aynadır. Bunlar üzerinde görünen sayısız hikmet, güzellik ve nakışlar ise Allah'ın isim ve sıfatlarının birer yansıması birer tecellisidir. Temsildeki tek bir güneş ise Şems-i Ezeli olan Allah'ı temsil etmektedir. Şayet "**kainatın tek bir ilahı var**" demezen, eşya adedince ilahları kabul etmek zorunda kalırsın temsilde ki ahmak adam gibi.

Allah her bir eşyayı bir kainat ayarında ve sanatında yarattığı için, her bir eşyaya sahip olabilmek için Allah'ın bütün isim ve sıfatlarına sahip olmak gerekiyor.

Mesela, bir sineği yaratabilmek için sineğin gözüne lazım olan güneşi de yaratman gerekir. Sineğin solunumu için gerekli olan havaya da sahip olman gerekir. Sineğin rızkına annelik eden toprakta avcunun içinde olmalıdır vesaire. **Demek sineği kim yaratmış ise sineğe lazım şeyleri yaratanda odur.** "Sineği bir ilah, güneşi başka bir ilah yaratmış." demek ahmakçasına bir hüküm olur.

(1) bk. [On Üçüncü Lem'a, On Üçüncü İşaret.](#)